

THE ROLE OF ACCOUNTING POLICIES IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

L. Geyvich

National University of Food Technologies

Key words:

Management system
Accounting
Accounting policy
Accounting organization
Objectives
Object of accounting policy

ABSTRACT

Essence of accounting as an influence factor on the management process is defined. Basic aspects of formation of accounting policies as a part of accounting and economic operation of the enterprise are considered. Importance of submission of sub-elements of accounting policy to objectives of management process is analyzed and determined.

Article history:

Received 10.11.2012
Received in revised form
23.11.2012
Accepted 25.12.2012

Corresponding author:

E-mail:
npnuht@ukr.net

РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Л.В. Гейвич

Національний університет харчових технологій

Визначено сутність облікової діяльності як фактора впливу на процес управління. Розглянуто основні аспекти формування облікової політики як складової обліково-економічної роботи підприємства. Проаналізовано та визначено важливість підпорядкування елементів облікової політики цілям процесу управління.

Ключові слова: *система управління, бухгалтерський облік, облікова політика, організація обліку, цілі, предмет облікової політики.*

Для організації ефективного функціонування підприємства та управління ним необхідна достовірна інформація про його майновий і фінансовий стан, результати діяльності та процеси їх формування. Значною мірою потребу в такій інформації забезпечує бухгалтерський облік. З позицій ринкових взаємовідносин система управління діяльністю підприємства висуває принципово нові вимоги до бухгалтерського обліку як інформаційного джерела для прийняття управлінських рішень.

Облікова політика підприємства охоплює організацію та методику ведення бухгалтерського обліку загалом. Вона є важливим фактором впливу на прийняття управлінських рішень і контролю за всіма видами діяльності підприємства.

Дослідженню процесу організації обліку та формуванню облікової політики присвячені роботи багатьох вчених. Зокрема, в працях М. Білухи, І. Білоусової, Ф. Бутинця, П. Житного, А. Загороднього, В. Леня, В. Лінника, Г. Партина, М. Пушкаря акцентується увага на інформаційній

ФІНАНСИ, ОБЛІК І АУДИТ, ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

спрямованості обрання облікової політики, що є передумовою для забезпечення достовірною інформацією зовнішніх та внутрішніх користувачів фінансової звітності. Аналіз останніх досліджень і публікацій дає змогу стверджувати, що розв'язання облікових проблем підприємств залежить від правильної організації облікової політики.

Разом з тим цілий ряд питань є дискусійним. Так, залишаються невирішеними питання організаційних аспектів облікової політики в загальній системі менеджменту господарської діяльності вітчизняних підприємств.

Спрямованість облікової політики підприємства зумовлюється його стратегічними цілями в основних сферах діяльності. Передумовою розроблення ефективної облікової політики є обґрунтованість підходів до її формування та безпосередній зв'язок з функціями управління. Тому важливим є визначення ролі облікової політики як елементу, що забезпечує ефективне управління діяльністю підприємств [7].

На сьогодні виокремлюють два підходи до визначення облікової політики. Перший підхід практично дублює законодавче визначення облікової політики і трактує її як сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємствами для складання та подання фінансової звітності [9]. Інший визначає облікову політику в широкому розумінні як управління обліком, а в вузькому як сукупність способів ведення обліку [4].

Зміст облікової політики на національному рівні, порядок погодження та основні питання розпорядчого документа щодо формування складових облікової політики, окрім Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», визначено в Положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах», листі Міністерства фінансів України «Про облікову політику» [10].

Управління системою бухгалтерського обліку передбачає цілеспрямований вплив на систему збирання, накопичення, узагальнення, обробки інформації з метою реалізації цілей даної системи. Оскільки облікова політика — це діяльність, пов'язана з управлінням, вона має багато спільного з ним, проте ототожнювати їх не слід. Вони відрізняються метою, предметом впливу, функціями.

Варто визначити облікову політику як цілеспрямовану діяльність людей з управління бухгалтерським обліком для досягнення поставленої мети. Обов'язковою умовою ефективного формування облікової політики є мета, для реалізації якої вона здійснюється [1].

Вибір тих чи інших варіантів та методів ведення обліку приводить до того, що одні й ті самі факти господарського життя на різних підприємствах можуть інтерпретуватися в обліку по-різному і, відповідно, по-різному впливати на прийняття управлінських рішень. За допомогою облікової політики можна регулювати розмір балансових статей, впливати на показники фінансового стану і навіть оптимізувати оподаткування, іншими словами — ефективно управляти фінансовим станом підприємства, вибираючи ті альтернативи, які дають змогу, з одного боку, з максимальним ступенем достовірності відображати в обліку факти господарської діяльності, а з іншого — впливати на показники фінансового стану.

Недостатнє розуміння таких можливостей адміністративним персоналом підприємств є одним із суттєвих факторів низької ефективності формування облікової політики в практиці ведення обліку вітчизняних підприємств.

Мета будь-якої діяльності досягається шляхом постановки та вирішення певних завдань. Оскільки у вітчизняній обліковій системі реалізуються як фінансові, управлінські та податкові функції, основним завданням облікової політики стосовно фінансового обліку повинно бути забезпечення дотримання єдиних вимог формування фінансової звітності і нормативів фінансових коефіцієнтів з метою досягнення максимальної привабливості для зовнішніх користувачів; стосовно управлінського (внутрішньогосподарського) обліку — формування раціональної системи інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень; відносно податкового обліку — оптимізація оподаткування [12].

Для організації процесу формування облікової політики варто визначити складові предмета облікової політики. Більшість науковців підкреслює, що облікова політика повинна охоплювати теорію, методологію, технологію, організацію обліку [2]. Такий погляд є виправданим, оскільки

ФІНАНСИ, ОБЛІК І АУДИТ, ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

це впливає з трактування облікової політики як інструменту управління обліком. При цьому важливо врахувати, що організація є системною функцією управління. Вона може застосовуватися до будь-якого елемента, яким необхідно управляти.

Практичний досвід формування облікової політики вітчизняними підприємствами підтверджує застосування формального підходу, що зумовлює низьку ефективність облікової політики. Як правило, робота з формування облікової політики на практиці обмежується затвердженням наказу про облікову політику. В більшості випадків цей наказ розроблявся під час трансформування фінансової звітності відповідно до національних стандартів ведення бухгалтерського обліку, а тому не відповідає сучасним умовам, має формальний характер, включає інформацію, яка дублює інші внутрішні документи. Тому наказ повинен включати вибрані підприємством методи та альтернативи з дозволених законодавством, а іншу інформацію — лише коли немає відповідних нормативних документів та внутрішніх регламентів підприємства. Тож формування облікової політики підприємства має передбачати створення або упорядкування системи внутрішніх регламентів підприємства, які закріплюють вибрані підприємством методи ведення обліку, технологію облікового процесу, варіанти організації роботи облікового апарату тощо [3].

Визначення облікової політики — це надзвичайно складний і трудомісткий процес, який вимагає від учасників комплексних знань усіх процесів, що відбуваються на підприємстві, володіння інформацією про зовнішнє середовище стосовно напрямів і перспектив розвитку галузі та конкурентів, знання стратегії розвитку підприємства, основних пріоритетів договірної, інвестиційної, фінансової політики підприємства. Усе це потребує ґрунтовного аналізу подій та фактів, уміння бачити перспективу.

Більшість проблем в управлінні виникають на підприємствах у зв'язку з господарськими процесами, які приводять до використання ресурсів, одержання доходів, формування фінансових результатів. Вони різноманітні за своїм економічним змістом, це потребує виділення в їх складі однорідних сукупностей, стосовно яких є принципово різні цілі та засоби їх досягнення, а відтак і проблеми, що мають бути вирішені у межах облікової політики.

Для цілей бухгалтерського обліку застосовується поділ доходів, витрат та фінансових результатів за видами діяльності. Підприємство здійснює діяльність, яка, у свою чергу, складається з господарських процесів та операцій. Діяльність під час її відображення в бухгалтерському обліку поділяється на звичайну, надзвичайну, операційну, фінансову, інвестиційну тощо.

Такий погляд на поділ діяльності, а відтак і процесів, які її складають, закріплено в нормативно-правовій базі облікового процесу (Положенні (стандарти) бухгалтерського обліку I «Загальні вимоги до фінансової звітності» [11] та Плані рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ [8]). Ця класифікація є доречною для ведення поточного фінансового обліку та складання звітності, але не є достатньо деталізованою для цілей розроблення облікової політики як елемента управління.

Об'єктивний поділ підприємства як цілісної системи на дві підсистеми, одна з котрих безпосередньо здійснює господарські процеси відповідно до його цілей, а інша призначена для управління цими процесами, зумовлює необхідність розкрити склад управлінської підсистеми.

Це необхідно тому, що проблемні питання облікової політики виникають не в якійсь абстрактній системі. Вони пов'язані з конкретними сторонами функціонування системи управління, її складовими — функціями, задачами, структурою тощо. Складовими системи управління є:

- закони управління, тобто найбільш суттєві взаємозв'язки між елементами системи управління, які забезпечують її цілісність і дієвість;
- функції і методи управління, тобто конкретні форми і прийоми цілеспрямованого впливу органів управління на інтереси й умови життєдіяльності учасників колективної праці;
- інформація як сукупність даних про соціальні і виробничі процеси;
- інструментарій і важелі такого впливу, як рішення, державні замовлення, норми і нормативи, форми матеріального стимулювання;

ФІНАНСИ, ОБЛІК І АУДИТ, ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

- організаційна структура, тобто внутрішня побудова системи управління, що відображає специфіку виконання конкретних функцій і методів управлінської діяльності;
- технічні засоби збирання, оброблення і зберігання інформації, що суттєво підвищують продуктивність управлінської праці;
- кадри управління — керівники, фахівці, допоміжний персонал [5].

Для цілей формування облікової політики має методичне значення врахування типу організаційних структур та їх якісних характеристик, зокрема характер спеціалізації, форма організації, стабільність функціонування тощо.

Якісні характеристики впливають на рівень цілеспрямованості функціонування системи управління, тому що, наприклад, структури з об'єктною спеціалізацією, що зосереджують усі функції управління тим або іншим об'єктом і впливають на нього комплексно, в цьому сенсі мають перевагу перед структурами із функціональною спеціалізацією. Отже, є необхідним вивчення можливих варіантів організаційної структури управління та вибору доцільного варіанта, що безпосередньо пов'язано з обліковою політикою [6].

Облікова політика має формуватися, виходячи з довгострокових стратегічних цілей. Мета облікової політики повинна вписуватися в ієрархію цілей. Більше того, вона повинна мати власну мету, проте її визначення та формулювання повинно чітко узгоджуватись з метою та цілями складових об'єкта, сфер діяльності і системи управління.

Таким чином, цілком природно, що мета формування облікової політики підпорядкована цілям системи управління і полягає в тому, щоб визначити прогалини в системі управління підприємством; узагальнити пов'язані з ними проблемні питання, успішне вирішення яких передбачає вибір доцільних варіантів; сприяти досягненню мети всіма підсистемами цілісної економічної системи — підприємства.

Висновки

Інформаційне забезпечення процесу прийняття управлінських рішень — основне завдання і функціональне призначення обліку в ринковій економіці. Необхідні умови для вірного ведення обліку та забезпечення виконання основних його функцій визначає сформована на підприємстві облікова політика. Вона є невід'ємною частиною цілісної системи управління, яка потребує усвідомлення змісту окремо взятих функцій управління та їх взаємодії. Це дасть змогу вирішити конкретні питання формування облікової політики з чіткою управлінською спрямованістю.

Література

1. Білоусова І.А. Організація роботи облікового апарату як елемент облікової політики підприємств / І.А. Білоусова // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. — 2004. — №1 (27). — С. 17 – 21.
2. Городянська Л. Особливості технічного забезпечення системи бухгалтерського обліку / Л. Городянська // Бухгалтерський облік і аудит. — 2009. — №10. — С. 17 – 22.
3. Житний П. Організаційно-методологічні засади формування облікової політики підприємств / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. — 2006. — №3. — С. 3 – 10.
4. Житний П. Системний аспект облікової політики / П. Житний // Бухгалтерський облік і аудит. — 2006. — №1. — С. 62 – 65.
5. Кузьмінський Ю. Бухгалтерська інформація в управлінських рішеннях підприємств харчової промисловості / Ю. Кузьмінський, Р. Мачуга // Бухгалтерський облік і аудит. — 2009. — №3. — С. 13 – 21.
6. Кузнецова С. Система бухгалтерського обліку: методологічні та правові аспекти формування / С. Кузнецова // Бухгалтерський облік і аудит. — 2008. — №43. — С. 12 – 16.
7. Маренич Т. Сутність бухгалтерського обліку економічного регулювання / Т. Маренич // Бухгалтерський облік і аудит. — 2009. — №2. — С. 21 – 26.
8. План рахунків бухгалтерського обліку підприємств, організацій та установ, затверджений наказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.1999 р. (у редакції наказу Міністерства

ФІНАНСИ, ОБЛІК І АУДИТ, ФІНАНСОВА РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ

фінансів України № 1591 від 09.12.2011 р.). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?q=zakon.rada.gov.ua%2Fgo%2Fz1557-11>.

9. *Про бухгалтерський облік та фінансову звітність*. Закон України від 16.07.1999р. №996-XIV, зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

10. *П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»*, затверджений наказом Міністерства фінансів України №73 від 07.02.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/search?q=zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

11. *Про облікову політику*. Лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 р. № 31-34000-10-5/27793 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1023.2132.0>.

12. *Сопко В.В.* Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: Навчальний посібник / В.В. Сопко. — К.: КНЕУ, 2006. — 526с.

РОЛЬ УЧЕТНОЙ ПОЛИТИКИ В СИСТЕМЕ УПРАВЛЕНИЯ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Л.В. Гейвич

Национальный университет пищевых технологий

Определена сущность учетной деятельности как фактора влияния на процесс управления. Рассмотрены основные аспекты формирования учетной политики как составляющей учетно-экономической работы предприятия. Проанализирована и определена важность подчинения элементов учетной политики целям процесса управления.

Ключевые слова: *система управления, бухгалтерский учет, учетная политика, организация учета, цели, предмет учетной политики.*